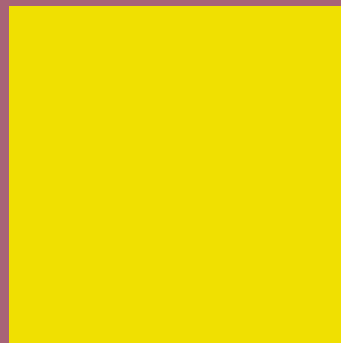

1

DE ONTMOETING MET DE ANDER:
OMGAAN MET DIVERSITEIT

OMGAAN MET DIVERSITEIT

1.1. LEERDOELSTELLINGEN & THEOLOGISCH KADER

1.1.1 LEERDOELSTELLINGEN

In onze tijd is de wereld een groot dorp geworden. We gaan niet enkel meer om met de kleine cirkel van mensen rondom ons met wie we dezelfde origine, taal, religie of culturele waarden delen. Maar we worden verwacht om te kunnen gaan met mensen die erg verschillend zijn van ons. Ze zijn niet enkel verschillende in origine, taal of religie, maar ook hun waarden, keuzes, houdingen en gedrag kunnen radicaal anders zijn. Hoe gaan we om met de andere? Hoe gaan we om met iemand die helemaal anders is? Sommige mensen zien hen als 'vreemd' en 'onwenselijk' en voelen het zo ok. Anderen zien de relatie met de andere als een begin om de wereld te veranderen.

De leerlingen wordt gevraagd om de criteria te onderzoeken en te ontdekken die hun potentiële houding ten opzichte van een andere persoon bepalen. Hierbij gaan ze uit van de criteria zoals ze beschreven staan in de Bijbel als een voorgestelde manier van leven en gerealiseerd in de praktijk van de orthodox-christelijke traditie

Foto: © Bits and Splits / Adobe Stock

Algemene leerdoelstellingen

Het project heeft als doel de leerlingen de houding van de Orthodox Christelijke Kerk t.o.v. diversiteit in verschillende vormen te helpen ontdekken en hun kennis hiervan te verdiepen.

Specifieke leerdoelen voor de leerlingen

De leerlingen ...

- hebben een diepgaand begrip van de orthodox Christelijke theologie over verschillende vormen van diversiteit.
- kunnen op basis van Bijbelse kennis en kennis over de geschriften van kerkvaders, maatstaven en houdingen voorstellen die bijdragen tot het aanvaarden van diversiteit en verschil.
- leren zelf standpunten en houdingen van de Orthodoxe traditie t.o.v. diversiteit evalueren.

Beoogde leerdoelstellingen als resultaat van het volledige leerproces.

De leerlingen ...

- leren de leer van de Orthodox Christelijke Kerk over diversiteit.
- kunnen de overtuigingen en houdingen van de Christelijke kerk t.o.v. verschillende vormen van diversiteit kritisch weergeven.
- kunnen argumentatie opbouwen die het aanvaarden van diversiteit ondersteunt op basis van Christelijke theologie.
- leren de verantwoordelijkheid van de gelovige herkennen en ook hun eigen verantwoordelijkheid in gevallen van onverdraagzaamheid, conflict dat gebaseerd is in verscheidenheid, marginalisatie en uitsluiting van de ander.

1.2.1 Theologische achtergrond over het onderwerp

We benaderen het onderwerp 'Ontmoeting met de ander: omgaan met diversiteit' door de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10: 25-37). In dit verhaal suggereert Jezus een voor zijn tijd revolutionair perspectief om de etnisch en religieus "andere" te aanvaarden. Vervolgens krijgen de leerlingen met behulp van patristische teksten, de gelegenheid om de criteria en de manier van leven die door de christelijke religie worden voorgesteld te ontdekken en te evalueren. Deze manier van leven kan hen inspireren tot een oprechte en zinvolle relatie met de 'ander' in hun dagelijks leven.

De volgende fragmenten uit relevante literatuur geven een meer diepgaande basis aan de theologische benadering met de leerlingen in de klas.

Texts for theological documentation

Iedere cel van het zichtbare Lichaam van Christus, van de Kerk, elke gelovige is door zijn doop en zijn deelname aan de Eucharistie geroepen om met zijn wezen en zijn werk de liefde van God uit te drukken, te manifesteren, te 'incarneren'. Het maakt daarbij niet uit onder welke omstandigheden hij leeft. Wie in God leeft, kan alleen liefhebben zoals Hij, met een liefde die gewaagde initiatieven neemt, die geen grenzen of vooroordelen kent, die alles omvat.

De verzekering dat 'God liefde is' troost ons en bevrijdt ons van de veelzijdige angst: de angst voor de ander, voor het andere, voor het onbekende, voor de ontwikkelingen van de mensheid die vaak als bedreigend worden gezien; van de angst voor ons falen en soms voor de afgrond van onze eigen ziel. "Er is geen angst in de liefde, maar volmaakte liefde drijft angst uit" (1 Johannes 4:18). Zelfs de mensen die de naam "God" weigeren of niet willen accepteren, accepteren indirect Zijn andere naam: 'Liefde'.

uit Anastasios Yannoulatos, Archbishop of Tirana, God manifested in flesh, Athens: Maistros, 2006.

Hier hebben we een begin van bevrijding van het zelf: op het moment dat we in staat zijn om lief te hebben, beginnen we ons los te maken van deze gevangenis van onze eigen persoon waarin we ons bevinden. Er is in feite een volledig verband tussen "liefhebben" en "sterven". Liefhebben betekent zich beetje bij beetje losmaken van het exclusieve belang dat men aan zichzelf hecht en dat belang en die zorg overbrengen op iemand anders. [...] Uiteindelijk, hoe meer dit gebeurt, en hoe meer het egoïstische zelf vrij wordt, hoe vrijer we zijn. [...] Alleen in de mate waarin we in staat zijn om lief te hebben, worden we in staat om te zien en waar te nemen. Om te zien en waar te nemen, of het nu God is of de wereld om ons heen, of die bepaalde naaste [...]

Uit Anthony Bloom, Metropolitan of Sourozh, God and Man, London: Darton, Longman & Todd, 2004, pp. 185-186

Ten slotte vragen we om een "geest van liefde". In "de ladder van waarden", zoals gepresenteerd door Johannes Klimakos, verschijnt de deugd van het onderscheidingsvermogen als "de grootste der deugden". Het laatste hoofdstuk gaat over de drie deugden: geloof, hoop en liefde en, zoals de heilige Paulus zegt: "De grootste hiervan is liefde" (1 Kor. 13:13). Liefde voor iedereen: voor God en voor onze broeder en voor de hele wereld. Het is niet zo dat ik één, twee of vijf liefheb, dat ik van mijn familie en mijn vrienden hou en niet van anderen. Hij die liefde heeft, houdt van het hele universum. Hij houdt van dieren, hij houdt van vijanden, hij houdt van degenen die hij kent en van degenen die onbekend zijn, hij houdt van zijn weldoeners, evenals van degenen die hem niet mogen, op dezelfde manier als God "het laat regenen over de rechtvaardigen en de onrechtvaardigen". Liefde die bevooroordeeld en niet universeel is, is geen liefde

Liefde verdeelt of scheidt haar ontvangers niet, maar laat eerder haar bron uiteen spatten. Zonder deze liefde die ons uit elkaar scheurt, omdat onze naaste onze broeder is en het beeld van God, zullen we niet in staat zijn om in de tegenwoordigheid van God te staan. Van de afbeelding stijgen we op naar het origineel - van broeder naar God. God heeft onze broeder naast ons geplaatst om ons eraan te herinneren dat de weg van onze redding de beoefening van liefde is. Wat een ontzagwekkende deugd! Maar wat lijkt het ons moeilijk! Hoe anders zou onze samenleving zijn, onze gemeenschap van gelovigen, in elke parochie waar we samenkomen, als we deze vrijheid zouden hebben, deze volheid, dit offer van liefde, deze extravagantie van liefde! Anderen liefhebben niet als onszelf, maar meer dan onszelf, omdat de ander, de naaste, een deel van ons is, en zelfs ons beste deel is, een kind en broer van Christus. Hij is de zichtbare God van dat moment; hij is voor ons de gelegenheid om ons egoïsme achter ons te laten, en de gelegenheid om God werkelijk te ontmoeten.

Uit Nikolaos, Metropolitan of Mesogea & Lavreotiki ", From the daily to the Godly"
Athens: En plo, 2008, pp. 166-168

Allereerst is liefde migratie. De enige "definitie" van God die we in het Nieuwe Testament vinden, is dat "God liefde is" (1 Johannes 4: 8). En God is liefde omdat er een samenzijn is, een Drie-Eenheid. En er is een Drie-Eenheid omdat elk van de drie Personen - Vader, Zoon en Heilige Geest zijn eigen Zelf heeft. Iedere Persoon is niet slechts een vluchtige glans van de goddelijke Essentie, maar een werkelijk onderscheiden Wezen dat niet identiek is aan de andere twee. Liefde is een reikwijdte naar iemand anders, daarom kan het niet worden gerealiseerd door wezens die in zichzelf zijn opgesloten. Als ik liefheb, houd ik niet op mezelf te zijn, maar 'migreer' ik naar iemand die ik niet ben. De tweede Persoon van de Heilige Drie-Eenheid, de Zoon, is een migrant bij uitstek. Hij migreert niet alleen liefdevol naar de andere twee Personen, maar Hij migreerde ook naar de mensenwereld. In de kerkelijke leer is de incarnatie geen show die wordt opgevoerd.

De Zoon bezocht de mensheid niet vanop afstand - zoals wanneer bijvoorbeeld een televisiezender en wij, de welgestelden, bij de Koerden gaan kijken - maar Hij werd werkelijk mens, werkelijk een echte Koerd onder de Koerden, tot aan zijn dood. In de eerste jaren van zijn leven maakte Hij werkelijk het ballingschap van een politieke vluchteling mee; Hij zocht zijn toevlucht in het naburige Egypte om te ontsnappen aan het zwaard van Herodes die vreesde om zijn macht te verliezen (Mat. 2: 13-15). Hij leefde er rondlopend en dakloos, en accepteerde alle plaatsen als zijn thuis.

Uit Thanassis N. Papathanassiou, My God, a foreigner. Texts about a truth "in the street", Athens: En Plo, 2018, pp. 50-51

Ondanks het feit dat hij een nationale vijand was, plaatst de [...] Samaritaan zichzelf in de plaats van de noodlijdende Jood en gaat hij over tot actie. Als hij in zichzelf was gebleven, zoals de priester en de leviet, zou hij geen emotionele bevrijding hebben gevonden en zou hij geen empathie hebben gehad voor de ander, of mededogen hebben gevoeld. De relatie en de situatie zijn echter van het begin tot het einde van het verhaal wederzijds eenzijdig. Deze 'wederzijdse eenzijdigheid' omvat een egoïstische onzelfzuchtigheid van de kant van de Samaritaan, om het met een paradox uit te drukken. Van de twee heeft alleen hij zelf een intact bewustzijn, in staat om te denken en te overwegen [...] Het beeld van de Samaritaan, weerspiegeld in de ellende van de Joodse man, laat geen ruimte voor narcisme en introduceert een element van egoïsme in zijn onzelfzuchtige gedrag. Er is een relatie, maar die is eenzijdig, aangezien de ander half dood is. Deze laatste kan geen dankbaarheid voelen of, veel belangrijker, het op dat moment niet uiten. De waarachtigheid van het aanbod, zonder de mogelijkheid of verwachting van beloning, omdat de begunstigde bewusteloos is, ligt buiten de zelfbevestigende reflectie en bevestiging. Daarom krijgt de Samaritaan geen enkel vlelend beeld van zichzelf, noch voelt hij zich een deugdzaame weldoener; hij doet gewoon wat hij denkt te moeten doen en vertrekt, zonder beloning, onbelemmerd door gevoelens van dankbaarheid namens de begunstigde, die blijkbaar niet bij zinnen komt terwijl zijn weldoener aanwezig

Het plot van de gelijkenis laat geen enkele psychologische uitweiding toe. Alles blijft op het praktische niveau van de handelingen van de Samaritaan. Niets in dit verhaal laat zien dat de Samaritaan speciale nadruk op zijn eigen handelen legt, zodat hij later zou opzwellen met eigenbelang. "Een naaste", zegt de gelijkenis "is degene die hem genade betoont". Dat is dus iemand die medelijden heeft met het slachtoffer en met elk slachtoffer dat hij tegenkomt. Hij zorgt voor deze persoon om de persoon zelf en niet uit eigen psychologische bevrediging. Zorgen voor iemand die ons nodig heeft, gehoorzaamt niet aan een morele verplichting die leidt tot wederzijdse bevestiging van identiteit. In feite waren de dingen in de gelijkenis zodanig dat het slachtoffer niet alleen zijn redder niet kon bedanken, maar hem zelfs niet kon zien. Dit is een objectief feit, dat geen ruimte laat voor speculatie over de motivatie van het gedrag van de Samaritaan [...] In dit licht was de Samaritaan zelfs niet in staat om vrijgevigheid te tonen. Hij kon vrijer beschikbaar zijn, aangezien hij voor iemand zonder zelfbewustzijn zorgde en zo zijn hebzucht in dienst van het slachtoffer stelde [...]

De gelijkenis van de Samaritaan verlaat het model van de theoretische naaste met eisen en onderscheidingen en wendt zich in plaats daarvan tot de naaste wiens praktijk en levenshouding onvoorwaardelijk zijn. Het is belangrijk om vandaag in deze richting te werken en vooral te denken aan onze eigen beschikbaarheid. Dit betekent dat we beginnen aan de kant van de zwakken, van diegene zonder zelf, die onze hulp hard nodig heeft, zelfs als zijn toestand zo wanhopig is dat hij er niet om kan vragen. Omdat in ons geval, en in elk soortgelijk geval, de relatie bestaat ondanks de functionele afwezigheid van de tweede persoon, in die zin dat de ellende die hem buiten gevecht stelt, de puurste vorm van mijn vrijheid oproept, aangezien ik hier kan geven zonder iets winnen of verliezen, aangezien ik me onbewogen kan voelen, zoals ik zou voelen bij het ontmoeten van de oneindigheid. Dat wil zeggen, het ego groeit niet in zelfbevestiging, maar rijpt in het geïnternaliseerde Gij, zodat de externe nabijheid wordt vervangen door een psychische relatie, een nieuwe sociale verweving. Het lijden van de medemens voert de diepte van (zijn) wezen in mij vanuit de wereld; waardoor ik uit mededogen handel en die me naar een bestaanswijze leidt waarin de geest naar de emoties kijkt zonder zijn verplichtingen aan het leven op te leggen, op een schuldgevoelige manier.

Door voor onze medemens in moeilijkheden te zorgen, zorgen we voor zijn beeld dat op ons weerspiegeld staat, als een daad van persoonlijke vrijgevigheid - een soort sympathie, zonder opportuniteit of verantwoordelijkheid, voor iets onbekends [...] Vanaf dit standpunt, komt mededogen naar voren als een reiken naar het onbekende en het ongeïdentificeerde, als een reiken naar (de) oneindigheid die de toekomst voortbrengt. Ik open mezelf voor de pijn van de ander en stel me open voor het eschaton, voor de toekomst van het goddelijke koninkrijk. Hij is een vreemde voor mij, maar zijn vreemdheid en anders-zijn verwijst niet naar de fysieke ruimte, integendeel, het ligt in het feit dat het bevrijden van mijn interesse me naar een nieuwe tijd leidt. Het lijden van de medemens voert de diepte van (zijn) wezen in mij vanuit de wereld; waardoor ik uit mededogen handel en die me naar een bestaanswijze leidt waarin de geest naar de emoties kijkt zonder zijn verplichtingen aan het leven op te leggen, op een schuldgevoelige manier.

Uit Stelios Ramfos, *Jesus' Secret*, Athens: Armos, 2006, pp. 310- 314

1.2 VIDEO ALS UITGANGSPUNT

In dit deel bekijken de leerlingen een video en beantwoorden ze de vragenlijst voor de eerste keer. Op die manier krijgen ze een eerste indruk en beeld van het plot van de video en de inhoud.

Figuur 1.1
Het beeldfragment

2.1 KORTE INHOUD VAN HET PLOT VAN DE VIDEO.

Op een eiland aan de Griekse grens ervaart een gezin de ontberingen van de lokale gemeenschap door de aanwezigheid van honderden vluchtelingen. De vluchtelingen hebben daar hun toevlucht gezocht en leven er in geïmproviseerde kampen. De dertienjarige tiener, Yiorgos, de zoon van het gezin, heeft ondanks de tegenstand van zijn vader een vriendschap ontwikkeld met enkele vluchtelingenjongeren. Onverwacht krijgt de grootvader van Yiorgos een acute hartaanval en moet hij dringend worden geopereerd. De familie is niet bij machte om voldoende bloed in te zamelen voor de operatie. De jonge Yiorgos deelt zijn bezorgdheid over zijn grootvader met zijn vluchtelingenvrienden. Deze vrienden mobiliseren zonder iets te zeggen hun familieleden en andere medevluchtelingen. Zo wordt er massaal bloed gegeven voor de grootvader van Yiorgos en is er meer dan voldoende bloed beschikbaar voor de operatie. De vader van Yiorgos is sceptisch over de vluchtelingen en immigranten. Hij ervaart een sterke emotionele schok als hij hoort van het genereuze aanbod van de vluchtelingen. Hetzelfde geldt voor de grootvader van Yiorgos, die bij herstel hoort wat er is gebeurd. Als gevolg hiervan verandert de grootvader zijn eerdere opvattingen over buitenlanders. Hij herinnert zich de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan die hij onlangs in de kerk heeft gehoord. De vader van Yiorgos is niet dankbaar voor de bloeddonatie van de vluchtelingen. Hij blijft bovendien elke mogelijke vorm van hun integratie in het leven van het eiland weigeren. Het herstel van de grootvader van Yiorgos en de verandering van zijn standpunt leiden ons verhaal tot een optimistisch maar toch niet helemaal gelukkig einde.

1.2.2 VRAGENLIJST BEGRIJPEND KIJKEN

Instructies voor de leraar: Na het kijken van de video worden de leerlingen uitgenodigd om individueel de volgende lijst met meerkeuzevragen te beantwoorden. Het doel van deze vragen is de leerkracht een beeld te geven in welke mate de leerlingen de inhoud van de video begrepen hebben en hun visie op vooroordelen naar vluchtelingen en 'de andere', de relatie tussen geweld en godsdienst/geloof. Dezelfde vragenlijst zullen de leerlingen opnieuw individueel moeten invullen aan het einde van de lessen om na te gaan in welke mate hun begrip en mening veranderd zijn. Daarom worden er op deze plaats in het leerproces geen oplossingen aangegeven. Dit gebeurt pas aan het einde van de lessen om na te gaan in welke mate hun begrip en mening veranderd zijn.

Beantwoord volgende vragen op basis van de video die je hebt gezien.

1. Wat voor relatie wil de vader van Yiorgos dat zijn zoon heeft met de vluchtelingen?
  - a. Een vriendschappelijke relatie
  - b. Helemaal geen relatie
  - c. Het maakt hem niet uit of zijn zoon enige relatie heeft met de vluchtelingen
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord
2. Wie riep de mensen op om bloed te gaan geven voor de grootvader van Yiorgos?
  - a. De landgenoten en medegelovigen van de familie
  - b. Lena, Sotiris, de vader van Yiorgos en twee vrienden met diabetes
  - c. De vluchtelingen met een andere nationaliteit en achtergrond
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord
3. Wie helpt er in het verhaal van de gelijkenis dat de grootvader aanhaalt, de gewonde man?
  - a. De Samaritaan die beschouwd werd als een vijand
  - b. De priester, een landgenoot
  - c. De Leviet, een landgenoot
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord

4. Volgend citaat van Gregorius Nazianze wordt in de video aangehaald: "alle mensen hebben een goddelijk zegel en in Christus' liefde worden wij allen één." Wat betekent dit citaat?
- a. We zijn allen één in de liefde van Christus, ongeacht afkomst, geloof of sociale klasse waartoe we behoren.
  - b. We zijn allen één in de liefde van Christus zolang we hetzelfde geloof hebben.
  - c. We zijn allen één in de liefde van Christus zolang we hetzelfde geloof en dezelfde afkomst hebben.
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord
5. Wiens opvattingen over vreemdelingen was er veranderd aan het einde van de video?
- a. van de vader
  - b. van de grootvader
  - c. van niemand
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord

1.2.3
DISCUSSIONS

De video die we gezien hebben, gaat over het onderwerp 'de ander ontmoeten'.
Discussiethema's en vragen die we zullen aankaarten zijn:

- a) Wie beschouwen we als onze naaste en wie beschouwen we als 'de andere'?
- b) Waarom zien we 'de andere' vaak als angstaanjagend en voelen we ons door hem/haar bedreigd?
- c) Welke antwoorden op bovenstaande vragen vinden we in het Nieuwe Testament?
- d) Welke praktijk en houdingen uit de Orthodoxe traditie kunnen we onthouden en toepassen in ons eigen leven?

1.3 WIJ EN ZIJ

Met de volgende vragen willen we samen met de leerlingen ontdekken wie voor hen 'de naaste' is en wie niet.

1.3.1 VRAGEN

1. Schrijf de personages op uit het verhaal dat we samen in de video gezien hebben. Welke personages zie jij als dicht bij jou? Welke relatie zouden ze met jou kunnen hebben?

Mogelijke antwoorden: familie, vrienden, verwanten (uitgebreide familie), schoolvrienden, klasgenoten, etc.

2. Naast mensen die dicht bij ons staan, zijn er andere mensen rondom ons die anders zijn dan ons en waar we bang van zijn. Soms behandelen we hen niet al te vriendelijk. Kan je enkele voorbeelden geven?

Mogelijke antwoorden: leerlingen geven voorbeelden uit hun eigen leven.

1.3.2 RONDOM ONS.

De volgende paragraaf vat samen wat uit het bovenstaande gesprek met de leerlingen tot uiting gekomen is. Soms is dit al duidelijk uit de antwoorden van de leerlingen zelf maar de leerkracht kan onderstaande tekst ook in de klas voorlezen.

De meeste mensen verstaan onder 'naasten' gewoonlijk hun bloedverwanten, landgenoten en geloofsgenoten, lokale mensen en vrienden. Het zijn mensen met wie we dezelfde gevoelens, dezelfde ideeën, dezelfde opvattingen delen en in het algemeen ons dagelijks leven. Omdat we een gemeenschappelijke taal hebben, een gemeenschappelijke religie, een gemeenschappelijk (vader)land, hebben we het gevoel dat ze op ons lijken. We communiceren gemakkelijk met hen en beschouwen we hen niet als een bedreiging. We zijn voor hen niet bang.

In tegenstelling hiermee we beschouwen elke persoon die anders is dan wij als 'de andere'. Het is mogelijk een buitenlander, die onze taal niet spreekt, die niet dezelfde religie, hetzelfde (vader)land en dezelfde cultuur heeft als ons. "Anderen" verschillen van ons in hun ideeën en meningen. Daarom is communiceren met hen moeilijk en vereist het veel inspanning. Vaak hebben we het gevoel dat ze een bedreiging voor ons vormen en beschouwen we hen met argwaan. Zo bewaren we een afstand en zijn we niet in staat om eenheid en harmonieus samenleven met hen op te bouwen.

1.4 UIT HET NIEUWE TESTAMENT

Instructies: *De volgende stap in ons leerproces is het begrijpend lezen van de Gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan (Lucas 10:25-37). De leerlingen ontdekken door dit verhaal de levensvisie die Christus voorstelt met Zijn eigen woorden zoals de Evangelist Lukas ze heeft opgeschreven. De Bijbelse tekst wordt door de leerkracht voorgelezen.*

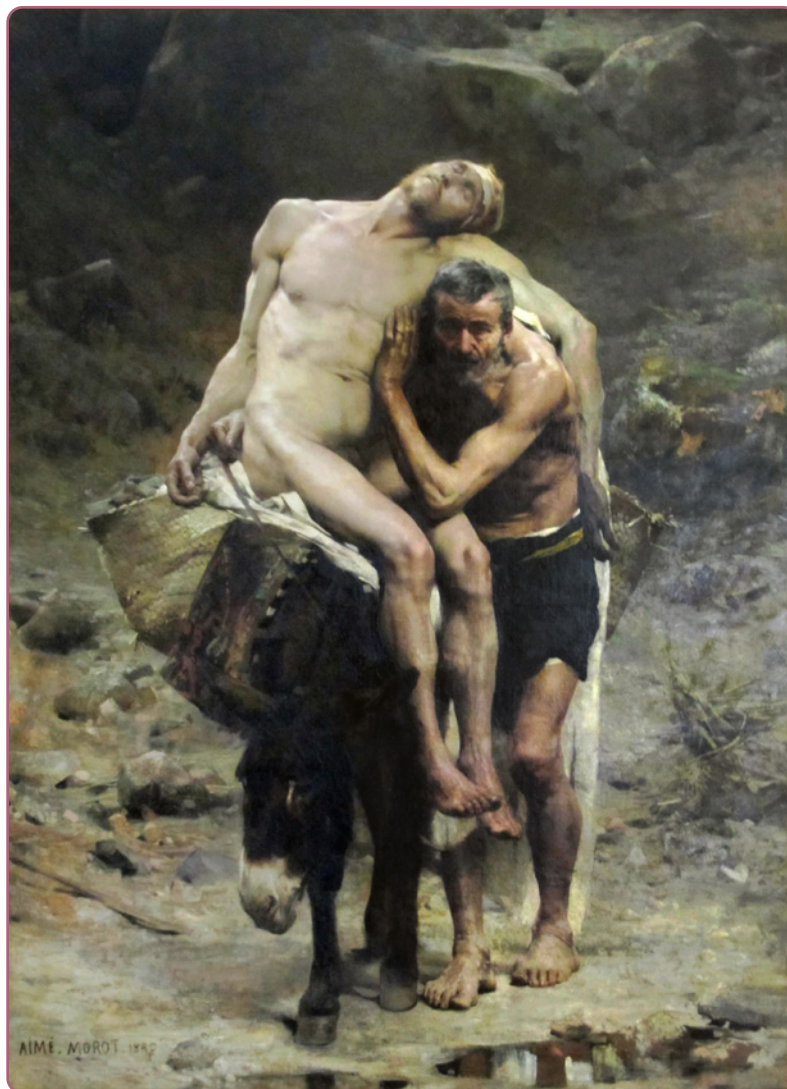
In het Nieuwe Testament geeft Christus ons criteria en een beeld van hoe we kunnen samenleven met alle mensen ongeacht onze verschillen. Hij laat ons zien hoe de liefde voor iedere mens – zelfs de liefde voor de vijand – vrees en onzekerheid kan overwinnen.

1.4.1 DE GELIJKENIS VAN DE BARMHARTIGE SAMARITAAN (LUCAS 10:25-37)

De Barmhartige Samaritaan

²⁵ Daar trad een wetgeleerde naar voren om Hem op de proef te stellen. Hij zei: 'Meester, wat moet ik doen om het eeuwig leven te verwerven?' ²⁶Hij sprak tot hem: 'Wat staat er geschreven in de Wet? Wat leest ge daar?' ²⁷Hij gaf ten antwoord: 'Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart en geheel uw ziel, met al uw krachten en geheel uw verstand; en uw naaste gelijk uzelf.' ²⁸Jezus zei: 'Uw antwoord is juist, doe dat en ge zult leven.' ²⁹Maar omdat hij zijn vraag wilde verantwoorden, sprak hij tot Jezus: 'En wie is dan mijn naaste?' ³⁰Nu nam Jezus weer het woord en zei: 'Eens viel iemand, die op weg was van Jeruzalem naar Jericho, in de handen van rovers. Ze plunderden en mishandelden hem en toen ze aftrokken, lieten ze hem halfdood liggen. ³¹Bij toeval kwam er juist een priester langs die weg; hij zag hem wel, maar liep in een boog om hem heen. ³²Zo deed ook een leviet; hij kwam daarlangs, zag hem, maar liep in een boog om hem heen. ³³Toen kwam een Samaritaan die op reis was, bij hem; hij zag hem en kreeg medelijden; ³⁴hij trad op hem toe, goot olie en wijn op zijn wonden en verbond ze; daarna tilde hij hem op zijn eigen rijdier, bracht hem naar een herberg en zorgde voor hem. ³⁵De volgende morgen haalde hij twee denariën tevoorschijn, gaf ze aan de waard en zei: Zorg goed voor hem, en wat ge meer mocht besteden, zal ik u bij mijn terugkomst vergoeden. ³⁶Wie van deze drie lijkt u de naaste van de man die in handen van de rovers gevallen is?' ³⁷Hij antwoordde: 'Die hem barmhartigheid betoond heeft.' En Jezus sprak: 'Ga dan en doet gij evenzo.'

Figuur 1.2
De barmhartige
Samaritaan door Aimé
Morot (1880)
Bron: Marc Baronnet via
Wikimedia Commons:
[https://commons.
wikimedia.org/w/index.
php?curid=7901316](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7901316)

1.4.2 ACHTERGRONDINFO OVER DE GELIJKENIS VAN DE BARMHARTIGE SAMARITAAN.

Volgende achtergrondinfo is belangrijk om het verhaal van de gelijkenis goed te verstaan. De info kan in de klas worden voorgelezen of individueel door de leerlingen worden verwerkt. Er is ook een kaartje voorzien waarop de steden die in het verhaal voorkomen staan aangeduid.

Gelijkenis: Jezus onderwees gewoonlijk met gelijkenissen of parabels. Ongeveer een derde van zijn leer bestaat uit zulke gelijkenissen. Dit zijn korte verhalen die Hij zelf heeft gemaakt met een onderwerp uit het dagelijkse leven van de Israëlieten. Zo kon Hij op een levendige manier de waarheden van het Koninkrijk van God onthullen door een vergelijking te maken. Jezus onderwees in gelijkenissen omdat dit de gebruikelijke manier van onderwijzen was onder de rabbijnen. Het is een illustratieve manier van onderwijzen die iedereen kan begrijpen. De gelijkenissen nodigen de luisteraar uit om zichzelf ergens in de plot van het verhaal te herkennen, wakker te worden, na te denken en een persoonlijk standpunt in te nemen. Jezus' gelijkenissen worden terecht omschreven als een "geïllustreerd Evangelie".

Naaste: In de tijd van Christus beschouwden de Israëlieten ouders, broers, familieleden, vrienden, buren, geloofsgenoten en landgenoten als “naasten”. Het zijn mensen die dicht bij hen stonden. Aan de andere kant werden de vijanden van hun vaderland, vooral de Romeinen, buitenlanders, de aanhangers van verschillende religies en in het bijzonder de Samaritanen, als “anderen” gezien.

Priesters: Dit waren de nakomelingen van Aäron, de broer van Mozes. Priesters dienden tijdens de dagelijkse ceremonies in de tempel van Salomo in Jeruzalem. Hun belangrijkste taak was het brengen van offers en gebeden om de gelovigen te bevrijden van hun zonden en van boze machten. In de tijd van Jezus waren de priesters naar schatting met een paar duizend. Alleen al in Jeruzalem waren er meer dan 1000 priesters en 250 levieten.

Levieten: Dit waren de nakomelingen van Levi en assistenten van de priesters. Het was hun taak om de tempel van Salomo netjes en schoon te houden. Zowel de priesters als de levieten kenden de goddelijke geboden heel goed en zouden verplicht zijn geweest om voor de gewonde Jood te zorgen, die in ieder geval hun landgenoot was.

Samaritanen: leden van een etnisch-religieuze groep bestaande uit Israëlieten die een huwelijk hadden gesloten met Babyloniërs, Syriërs enz. Hun religie had dezelfde wortels als het Jodendom, maar week ook af van de Joodse traditie. Daarom beschouwden de Israëlieten hen als afgescheurd van hun geloof en niet meer als landgenoten. Hun religieuze centrum was de tempel op de berg Gerizim, die zich boven de stad Sichem bevond. In de tijd van Christus was de kloof tussen hen en de Israëlieten enorm; de twee groepen haatten elkaar diep en daarom vermeden de Israëlieten elke communicatie met hen.

Denarie: (< Latijnse ‘Denarius’ meervoud ‘Denarii’): Een zilveren munt van het Romeinse Rijk, circulerend in de tijd van Christus. Aan de ene kant stond de afbeelding van keizer Tiberius en aan de andere kant de afbeelding van zijn moeder Livia. De twee denariën die de Samaritaan aan de herbergier gaf, waren gelijk aan twee daglonen van een ongeschoolde arbeider.

**1.4.3 HISTORISCHE
KAART VAN HET LAND
VAN JEZUS**

Figuur 1.3
Provincie Iudea in de
eerste eeuw,
Bron: Andrew c via
Wikimedia Commons.
Gelicenseerd
onder de Creative
Commons-licentie
Naamsvermelding 3.0
Unported. De kaart is niet
gewijzigd en kan worden
gevonden op [https://
commons.wikimedia.org/
wiki/File:First_century_
ludaea_province.gif](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_century_ludaea_province.gif)

1.4.4 OEFENINGEN

Instructies: In de volgende oefening verweken de leerlingen de Bijbelse tekst door de gebeurtenissen van het verhaal in de juiste volgorde te plaatsen aan de hand van kunstwerken. Op deze manier krijgen de leerlingen inzicht in de structuur van de tekst en zijn ze klaar om dieper op het verhaal in te gaan.

De volgende kunstwerken stellen gebeurtenissen in het verhaal van de barmhartige Samaritaan voor. Bekijk de werken en probeer probeer ze juist te combineren in het verhaal. Kan je de personages uit het verhaal herkennen?

Rembrandt, *de Barmhartige Samaritaan*

Figuur 1.4
Bron: Wikimedia
Commons: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Rembrandt_Harmensz._van_Rijn_033.jpg

Paula Modersohn-Becker, *de Barmhartige Samaritaan*

Figuur 1.5
Bron: Wikimedia
Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paula_Modersohn-Becker_005.jpg

Vincent Van Gogh, *de Barmhartige Samaritaan*

Figuur 1.6
Bron: Wikimedia
Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vincent_Willem_van_Gogh_022-2.jpg

De juiste volgorde is : 1 – Paula Modersohn-

Becker, 2 – Vincent Van Gogh, 3 – Rembrandt. In het eerste kunstwerk ontmoet de Samaritaande gewonde Jood (Lucas 10:33). In het tweede kunstwerk zet de Samaritaan de gewonde man op zijn paard (Lucas 10:34) en in het derde werk neemt hij de gewonde man van het paard bij de herberg (Lucas 10:34).

1.4.5 EXTRA OEFENING

Instructies: *De volgende verwerking staat niet in de leerlingenhandleiding. Het is een andere manier om de leerlingen de Bijbelse tekst aandachtig en begrijpend te leren lezen.*

Combineer de woorden, rechts, met de zinnen, links vanuit jouw begrip van de tekst over de barmhartige Samaritaan.

1. Naaste	a. een persoon die een andere religie en afkomst heeft dan een Israëliet.
2. Samaritaan	b. een verantwoordelijke voor de orde en netheid van de Tempel in Jeruzalem.
3. Leviet	c. een didactisch verhaal dat gebruik maakt van alledaagse situaties.
4. Priester	d. iedere andere persoon
5. Gelijkenis	e. verantwoordelijke voor het verzorgen van de eredienst en offers in de Tempel in Jeruzalem.

Het juiste antwoord is: 1 – d, 2 – a, 3 – b, 4 – e, 5 – c

1.4.6 EEN DIEPERE VERWERKING VAN DE GELIJKENIS VAN DE BARMHARTIGE SAMARITAAN

Instructies: *Bij een diepere verwerking van de gelijkenis onderzoeken we wat liefde betekent voor de Samaritaan. We onderzoeken overeenkomsten tussen de personages in de gelijkenis en in de video. Tenslotte gaan we naar de diepe kern van de parabel en onderzoeken we de kernvragen hier.*

Oefening 1

In de Bijbelse tekst vinden we de volgende woorden die de houding van de Samaritaan naar de gewonde Jood verduidelijken:

kwam – zag – kreeg medelijden – trad op hem toe – verbond de wonden – goot – tilde hem – bracht hem – verzorgde hem – gaf ze – terugkomen – vergoeden

Gebruik zo veel mogelijk van deze woorden om te beschrijven wat naasteliefdenaastenliefde betekent voor de Samaritaan.

Antwoordwijzer: Naastenliefde betekent iemand benaderen die in nood is, die gewond is en die uitsluiting meemaakt. Liefde is medelijden voelen voor de andere en voor deze persoon lichamelijk, mentaal en sociale zorgen. Liefde is mezelf ter beschikking stellen van de andere, niet enkel financieel maar mijn hele zelf.

Oefening 2

Plaats de personages uit de gelijkenis en uit het videoverhaal in een vakje dat volgens jou overeenkomt met hun mening of gedrag.

	Persoon in nood	Iemand die als 'naaste' wordt gezien.	Iemand die als 'andere' wordt gezien, als vreemdeling of vijand.
Gelijkenis van de barmhartige Samaritaan	de Jood	landgenoten, geloofsgenoten	mensen van een ander land of uit een andere streek, de Samaritanen
Het videoverhaal	grootvader	verwanten, landgenoten, geloofsgenoten	mensen uit een ander land of uit een andere streek, met een verschillende godsdienst, immigranten, allochtonen, vluchtelingen.

Oefening 3

De volgende oefening heeft tot doel het verschil duidelijk te maken tussen de werkwoorden 'zijn' en 'worden' zoals ze vermeld staan in de gelijkenis verteld door Christus. De naaste of buur is niet iemand die concrete eigenschappen met ons deelt, zoals bloed, DNA, afkomst of godsdienst. Jezus Christus spreekt in de gelijkenis over iemand die een naaste wordt d.w.z. iemand die als een naaste begint te handelen, iemand die zorgt draagt voor en houdt van zijn medemens, ongeacht geslacht, taal, afkomst, godsdienst of om het even wat deze persoon tot een 'andere' of 'vreemde' zou kunnen bestempelen.

Jezus Christus beantwoordt met de gelijkenis de oorspronkelijke vraag 'wie is mijn naaste?'. Maar zijn uiteindelijke antwoord is een open vraag die hij teruggeeft aan zijn luisteraar: 'Wie van deze mensen is het verhaal gedraagt zich als een naaste?' Wat wil Jezus hiermee bereiken? Wat wil Hij dat we begrijpen in onze relaties met de andere mensen?

1.4.7 BIJKOMENDE ERVARINGSGERICHTE ACTIVITEITEN : ROLLENSPEL EN CREATIEF SCHRIJVEN.

Instructies: *De volgende activiteiten zijn extra's waarbij volgende voorwaarden moeten worden voorzien om ze te realiseren. 1. Gezien het ervaringsgerichte activiteiten zijn, moet er voldoende tijd worden voorzien om ze uit te voeren. 2. Zowel de leerkracht als de leerlingen moeten wat ervaring hebben en open staan voor het experimentele karakter van de oefening. Het doel van de oefening is enerzijds de empathie van de leerlingen te ontwikkelen en anderzijds de leerlingen aan te moedigen deel te nemen aan een holistisch leerproces (geestelijk, emotioneel en fysiek). Zo zullen ze tot een beter begrip komen van zichzelf en de wereld rondom hen. Door de ervaringsgerichte activiteit verkennen de leerlingen de tekst en het verhaal, ze worden medeschrijvers van het plot en worden empathisch betrokken in de wereld van het verhaal door te creatief te schrijven en het rollenspel. Uiteraard kunnen deze oefeningen alleen worden gedaan nadat de leerlingen voldoende bekend zijn met de gelijkenis zelf.*

Activiteit 1: creatief schrijven

Kies een naam voor de Samaritaan en de gewonde Israëliet in het verhaal. Stel je voor dat de gewonde 5 dagen in de herberg moet blijven om te herstellen van zijn wonden. De herbergier vertelt hem dat de Samaritaan alle kosten van zijn verblijf op zich heeft genomen. Wanneer de Israëliet uiteindelijk vertrekt, laat hij een briefje achter voor de Samaritaan. Wat zou hij hebben geschreven? Beeld je in dat je deze man bent en schrijf een briefje.

Activiteit 2 : rollenspel

Een maand na de aanval van de rovers, bezoekt de Israëliet een (religieus) festival van zijn landsgenoten. Het is de Israëliet die door de Samaritaan geholpen werd. Op het festival, in de tempel van Salomon, ontmoet hij de priester en de Leviet die hem voorbij zijn gelopen toen hij gewond langs de kant van de weg lag.

Werk in kleine groepjes en schrijf een kort script over deze ontmoetingen. Wat zou er gezegd of gedacht worden door de verschillende personages?

1.5 SPEURTOCHT NAAR DE DIEPERE BETEKENIS VAN DE TEKST.

Tot nog toe hebben we begrepen dat ....

Instructies: De volgende teksten vatten de belangrijkste boodschap van de gelijkenis samen. Ze kunnen gebruikt worden om het levensmodel dat het Bijbelverhaal naar voren schuift, dieper te verkennen. Dieper kan er worden ingegaan op de vraag wat betekent het om verantwoordelijkheid op te nemen voor 'de andere' in solidariteit en met een liefde zonder grenzen.

... ik niet zomaar een voorgeprogrammeerde 'naaste' ben, maar dat ik een 'naaste' wordt door liefde en solidariteit, door verantwoordelijkheid voor de andere op mij te nemen ...

Om het concept van de "vreemdeling" te onderzoeken, moeten we eerst en vooral begrijpen dat het Evangelie een schandaal is. Ik herinner u eraan dat, op een bepaald punt, waar **Christus** de definitie van "naaste" [...] gaf, **hij als de "naaste" de meest ver verwijderde persoon bedoelde** - een persoon van een ander ras en een andere religie - [...] Dit wil zeggen dat het Evangelie om de "naaste" en de "vreemdeling" te omschrijven, net niet de opvatting van de antieke samenleving deelt. Deze laatste bepaalde de 'naaste' als iemand met gemeenschappelijk bloed [afkomst], met een gemeenschappelijke taal en een gemeenschappelijke religie [...] Deze kenmerken zijn bouwstenen van een natie of een ras. Maar ze zijn niet de criteria van de kerk. Bovendien wanneer we nauwkeurig naar de tekst van het Evangelie kijken, zien we - en ik val in herhaling - dat Christus niet zegt wie de naaste en de vijand "is", maar wie de naaste en de vijand "wordt". Beiden "worden", niet door hun afkomst, maar door hun daden: door solidariteit of net omgekeerd, door het ontkennen van liefde.

Uit Th. N. Papathanassiou, *The Rupture with Zero. Shots of political theology*, Athens: Armos, 2015, pp. 152 -153

... en dat (naaste)liefde geen grenzen kent.

Jezus' vraag keert radicaal de vraag van de wetgeleerde - "wie is mijn naaste?" - om. Terwijl de laatste verwijst naar het object van liefde - d.w.z. wie moet worden beschouwd als een naaste - spreekt Jezus over het onderwerp van liefde - d.w.z. wie gedraagt zich als een naaste. De wetgeleerde stelt de vraag vanuit zijn tijd, vanuit een bezorgdheid over de reikwijdte van het concept van de naaste. Hij vraagt dus naar grenzen van de liefde. Jezus toont door zijn gelijkenis dat er geen grenzen zijn aan het concept van de naaste. Er staat geen beperking op het gebod om lief te hebben. Als ieder mens zich een onderwerp van liefde voelt, dan kan hij geen grenzen stellen aan deze liefde. Zijn liefde strekt zich uit tot iedereen, omdat de grenzen van de naaste grenzeloos zijn. Wie alleen zijn vrienden liefheeft, zijn medegelovigen, de zijnen in het algemeen, gedraagt zich als een mens. Maar wie niet door zulke afbakening wordt beperkt, gedraagt zich goddelijk. Hij volgt het model van de God van liefde zoals geopenbaard is in de persoon van Jezus, die de gelijkenis vertelt.

Uit Ioannis D. Karavidopoulos. *Biblical Studies*, Thessaloniki: Pournaras, 1995, p. 335

1.6 DE ANDER ONTMOETEN IN DE ORTHODOX CHRISTELIJKE TRADITIE.

Instructies: *Aan het einde van het eerste lesmoment worden enkele patristieke teksten uit de Orthodoxe Traditie aangeboden. De leerlingen worden zo uitgenodigd om de boodschap van het Evangelie over de grenzeloze liefde voor 'de ander' te ontdekken. Deze boodschap is als de gist die van binnenuit het leven en de traditie van de kerk aanspoort.*

Dezelfde richtlijnen die Christus ons gegeven heeft en die onze houding ten opzichte van onze naaste en "de ander" bepalen, vinden we in teksten van de orthodox-christelijke traditie. Deze richtlijnen geven vorm aan een radicaal nieuwe manier van leven met de 'ander'.

De volgende teksten verwoorden deze criteria uit de orthodox-christelijke traditie duidelijk Dit zijn:

a) De menselijke natuur en de menselijke noden zijn dezelfde voor ieder daarom is er geen plaats voor discriminatie.

b) Liefde voor God vooronderstelt liefde voor iedere mens.

Oefening 1: begrijpend lezen

Onderscheid in de volgende tekst zinnen die overeenkomen met de bovenstaande criteria. Duid ze aan door ze te onderlijnen of te markeren.

Als iemand die moeite heeft om in zijn leven te voorzien bij u aanklopt, weeg de dingen dan niet op een ongelijke manier. Met andere woorden, zeg niet: "Hij is een vriend, hij is van hetzelfde ras, hij heeft mij in het verleden geholpen, terwijl de ander een vreemdeling is, een buitenlander, een persoon die ik niet ken." Als u ongelijk oordeelt, zult u ook geen genade ontvangen [...] De menselijke natuur is dezelfde; zowel buurman als vreemdeling zijn mens; de noden zijn dezelfde voor beide, en dat geldt ook voor de armoede. Help zowel je broer als de vreemdeling. Keer uw broer niet de rug toe, en maak van de vreemdeling ook een broer. God wil dat je de behoeftigen steunt en geen onderscheid maakt tussen de mensen. Hij wil niet dat je aan iemand van je familie geeft en de vreemdeling verwaarloost; alle mensen behoren tot dezelfde familie, ze zijn allemaal broeders, ze zijn allemaal kinderen van één vader

Uit een tekst van Basilius de Grote, de vierde toespraak over de liefdadigheid

Mogelijke antwoorden: alle mensen delen dezelfde menselijke natuur, zowel buurman als vreemdeling zijn mens, de noden zijn dezelfde, armoede is dezelfde.

Als we in ons hart een spoor van haat ontdekken tegen wie dan ook die een fout heeft begaan, zijn we volkomen vervreemd van de liefde voor God, aangezien de liefde voor God ons absoluut belet om iemand te haten. Wie Mij liefheeft, zegt de Heer, zal Mijn geboden onderhouden (Johannes 14:13, 23); en “dit is Mijn gebod, dat u elkaar liefhebt” (Johannes 13:12). Dus wie zijn naaste niet liefheeft, houdt zich niet aan het gebod en kan daarom de Heer niet liefhebben. Gezegend is hij die alle mensen gelijkelijk kan liefhebben. Wie God liefheeft, zal beslist ook zijn naaste liefhebben.

Uit een tekst van Maximus de Belijder,
vierhonderd hoofdstukken over de liefde 15 – 17, 23

Mogelijke antwoorden: liefde voor God tolereert geen haat voor iemand anders. Wie God liefheeft, zal ook zijn naaste liefhebben.

Oefening 2: groepswerk

Volgens de woorden van Gregorius van Nazianze die we in de video hoorden, “hebben alle mensen een goddelijk zegel en in de liefde van Christus worden we allemaal één. Ook behoort alle discriminatie toe aan de oude wereld, degene die wij als christenen achter ons laten. “

Antwoord individueel of werk in kleine groepen: Wat zou jij in je leven veranderen om de “oude wereld” , zoals Gregorius Nazianze het zegt, achter je te laten?

Oefening 3: creatief schrijven

Stel je voor dat de grootvader uit het videoverhaal een bericht stuurt op sociale media aan zijn kleinzoon. Hij is aan hetherstellen in het ziekenhuis. Hij wil met zijn bericht de mensen bedanken die zijn leven hebben gered. Wat denk je dat hij in zijn bericht zou schrijven?

1.7 FEEDBACK OVER VRAGENLIJST

Instructies: De eerste vragenlijst wordt opnieuw aan de leerlingen voorgelegd om zo een uiteindelijke evaluatie van het leerproces te doen. Doordat de leerlingen zelf hun tweede antwoorden vergelijken met hun eerste wordt ook duidelijk hoe ze zelf veranderd zijn in hun mening.

De juiste antwoorden zijn: 1B, 2C, 3A, 4A, 5B.

Beantwoord volgende vragen na ons klasgesprek. Vergelijk je antwoorden met dezelfde vragenlijst hierboven.

1. *Wat voor relatie wil de vader van Yiorgos dat zijn zoon heeft met de vluchtelingen?*

- a. Een vriendschappelijke relatie
- b. Helemaal geen relatie
- c. Het maakt hem niet uit of zijn zoon enige relatie heeft met de vluchtelingen
- d. Ik weet het niet / geen antwoord

antwoordsleutel: B. Yiorgos' vader wil niet dat zijn zoon omgaat met de vluchtelingen. Hij ziet de vluchtelingen als een bedreiging voor zijn land omdat ze uit een ander land en regio komen.

2. *Wie riep de mensen op om bloed te gaan geven voor de grootvader van Yiorgos?*

- a. De landgenoten en medegelovigen van de familie
- b. Lena, Sotiris, de vader van Yiorgos en twee vrienden met diabetes
- c. De vluchtelingen met een andere nationaliteit en achtergrond
- d. Ik weet het niet / geen antwoord

antwoordsleutel: C. De vluchtelingen, alhoewel ze de grootvader niet kenden, waren gemotiveerd om bloed te geven, omdat bloed leven geeft.

3. *Wie helpt er in het verhaal van de gelijkenis dat de grootvader aanhaalt, de gewonde man?*
- a. De Samaritaan die beschouwd werd als een vijand
  - b. De priester , een landgenoot
  - c. De Leviet, een landgenoot
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord

antwoordsleutel: A. Grootvader verwijst naar de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan. De Samaritaan is vriendelijk voor de gewonde persoon, alhoewel deze man een Jood is en er een diepe kloof van haat tussen hun volkeren is omdat ze en andere afkomst en godsdienst hebben..

4. *Volgend citaat van Gregorius Nazianze wordt in de video aangehaald: "alle mensen hebben een goddelijk zegel en in Christus' liefde worden wij allen één." Wat betekent dit citaat?*
- a. We zijn allen één in de liefde van Christus, ongeacht afkomst, geloof of sociale klasse waartoe we behoren.
  - b. We zijn allen één in de liefde van Christus zolang we hetzelfde geloof hebben
  - c. We zijn allen één in de liefde van Christus zolang we hetzelfde geloof hebben
  - d. Ik weet het niet / geen antwoord

antwoordsleutel: A. Volgens de woorden van Gregorius van Nazianze houdt Jezus van alle mensen als broeders, zonder onderscheid tussen sociale klasse, afkomst of levensbeschouwing. (zie ook Handelingen 17:26).

5. *Wiens opvattingen over vreemdelingen was er veranderd aan het einde van de video?*
- a. van de vader
  - b. van de grootvader
  - c. van niemand
  - d. *Ik weet het niet / geen antwoord*

antwoordsleutel: B. De mening van de grootvader verandert wanneer hij ziet hoe de vluchtelingen zijn 'naasten' worden door bloed af te staan. Deze ommezwaai in zijn visie werd bekrachtigd door de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan die hij zich herinnert, en de woorden van Gregorius Nazianze uit het tekstboek van zijn kleinzoon.

1.8 AANVULLENDE OPDRACHTEN: MATERIAAL OM HET THEMA DIEPER TE BESPREKEN.

In het tweede lesmoment diepen we de discussie uit aan de hand van kunst en literatuur. Zo wordt het creatieve en kritische denkvermogen van de leerlingen ontwikkeld.

De discussie houdt onderstaande lijnen aan:

1. de voorstelling van Christus als de Barmhartige Samaritaan
2. verwezenlijken van criteria uit het Evangelie in het alledaagse leven

1.4.7 BIJKOMENDE ERVARINGSGERICHTE ACTIVITEITEN : ROLLENSPEL EN CREATIEF SCHRIJVEN.

In de onderstaande bespreking toont de leerkracht een miniatuur uit de codex Purpureus Rossanensis (fol-7v). Christus staat hier afgebeeld als de barmhartige Samaritaan die de gewonde man heelt met behulp van een engel. God zelf, geïncarneerd, redt de mensen. Christus is de ultieme 'andere' die zoals de Samaritaan altijd naast de hulpbehoevende en lijdende medemens staat. (vergelijk ook met het schilderij van Elena Murariu op pagina .....).

Kijk aandachtig naar de afbeelding en noteer wat je ziet.

Waar denk je aan wanneer je deze afbeelding bekijkt?

Is er in de afbeelding iets wat je verrast of waarop je aandacht wordt gericht?

Bespreek je eigen antwoorden en die van je klasgenoten.

Figuur 1.7
Rossano Evangelies
Goede Samaritaan snede
Bron: Wikimedia
Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:RossanoGospels_Folio007vGoodSamaritan.jpg

1.8.2 TEKSTEN DIE TOT ONS SPREKEN OVER GOD EN DE MEDEMENS

De volgende teksten tonen hoe de Evangelische boodschap van liefde en solidariteit met 'de naaste' een deel zijn van het bewustzijn en het dagelijks leven van orthodoxe Christenen.

Mijn grootmoeder Rousa

We hadden honger en wilden eten. Meteen, zonder uitstel. We stonden op en vwarenwaren aan het feesten, we schreeuwden en lachten, toen plotseling mijn grootmoeder weer binnenkwam. We vielen plots stil. Bij de hand hield ze twee twee bange kinderen. Glimlachend en vriendelijk gebaarde ze ons te gaan zitten. De kinderen huilden en konden geen woord uitbrengen. "Schuif eens wat dichterbij.", zei ze. "Vanavond zijn er nog twee extra vrienden: Ahmet en Fatme. We gaan samen eten en verhalen vertellen. Ahmet en Fatme wonen in Gurculadika. Vandaag zijn ze naar Kozani gekomen. Ze hebben de hele dag niet gegeten." Isaak en Klio, Griekse vluchtelingen uit Klein-Azië, afstammelingen van de Ioniërs. Fatme en Ahmet uit Portorazi, kinderen van de antichrist. En de rest van ons, lokaal uit Kozani. Allemaal aan dezelfde tafel. We waren stomverbaasd. Onze ogen stonden wijd open. De vluchtelingen, de Turken en wij, we beefden allemaal. We gingen zitten, niet zozeer omdat onze grootmoeder dat zei, maar vooral omdat onze knieën het begaven van het beven. En ondanks onze honger kregen we geen hap binnen. Het was haar gelukt om ons aan dezelfde tafel te laten zitten. De ontwortelden uit hun oude thuislanden, de vijanden van de natie die ons vierhonderd jaar lang had onderdrukt, en wij, de slaven van gisteren en de meesters van vandaag.

Uit M. Papakonstantinou, *My grandmother Rousa*, Athens: Estia, 1997, pp.38-39

Verdieping

Lees de tekst aandachtig. Welke invloed heeft het gedrag van de hoofdpersoon van het verhaal op het samenleven van de anderen?

Interview met de Oecumenische Patriarch Bartholomeos

Een uittreksel uit een interview met de Oecumenische Patriarch Bartholomeos draagt bij tot een uitdiepen en samenvatten van alle aspecten van het onderzoekproces tot nog toe. De Patriarch geeft in het interview commentaar op de encycliek van de Paus "Fratelli tutti". De leerkracht vraagt de leerlingen om passages te markeren die volgende grote lijnen toelichten.

Antwoord: de grote lijnen zijn

- a. geestelijk en Christelijk broederschap gaat dieper dan biologisch verwant zijn
- b. niet enkel de leden van de kerkgemeenschap maar alle mensen zijn broeders
- c. alle mensen zijn door God geschapen
- d. de liefde van een gelovige heeft geen limiet of grens
- e. de liefde [...] omarmt het hele universum, het is de 'vlam van het hart voor het universum' (Isaak de Syriër)
- f. de dimensie van persoonlijke gemeenschap/communie en broederschap onderscheid Christelijke liefde van abstract humanisme

Vraag: Op welke basis kunnen we elkaar beschouwen als broeders en waarom is het belangrijk om onszelf zo te zien voor het welzijn van de mensheid?

Antwoord: De Christenen van de allereerste kerk noemden elkaar "broeders". Dit spiritueel en Christelijk broederschap is dieper dan biologische verwantschap. Voor Christenen zijn broeders echter niet alleen de leden van de kerk, maar alle mensen. Het Woord van God heeft het menszijnmens-zijn aangenomen en dat verenigt alles. Omdat alle mensen door God zijn geschapen, zijn ze allemaal opgenomen in het heilsplan. De liefde van de gelovige kent geen grenzen en barrières. In feite omvat het de hele schepping. Het is "de vlam van het hart voor de hele schepping" (Isaac de Syriër). Broederliefde is altijd onvergelijkbaar. Het is geen abstract gevoel van sympathie voor de mensheid, dat meestal de naaste negeert. De dimensie van persoonlijke gemeenschap (communie) en broederschap onderscheidt christelijke liefde van abstract humanisme

Uit de Oecumenische Patriarch Bartholomeos, "Abandon indifference and cynicism", een interview met commentaar op de pauselijke encycleiek Fratelli tutti, 23.10.2020)

1.8.3 SAMENLEVEN: EEN BESPREKING NAAR AANLEIDING VAN EEN LIED

In de opdracht die volgt, probeert de leerkracht het hele leerproces tot stand te brengen met de techniek "Think, Pair, Write, Share (TPWS)" en zo tot een eidevaluatie te komen. Dit lesmoment zou ook kunnen worden uitgebreid tot een vier uur durend project met de titel: "De verantwoordelijkheid van de Christen bij de bescherming van de mensenrechten en het aanvaarden van verschillen". Het materiaal en de afmetingen van het project zijn vrij te kiezen in overleg met de leerlingen.

Verschil en diversiteit aanvaarden in een alledaagse context is geen gemakkelijke opdracht. De groep New Order doet met het lied 'be a rebel' een revolutionair voorstel om samen te leven. "Be a rebel", is beschikbaar via de volgende link: https://www.youtube.com/watch?v=f6E6ugW7TOo&ab_channel=neworder.

Luister aandachtig naar het lied. Zijn er thema's die we besproken hebben in voorgaande lesmomenten die hier terugkomen? Bespreek het met een partner.

Schrijf dan met een groepje van 4 of 5 een tekst voor de blog van de klas over 'Hoe liefde de wereld omkeert'.

Het lied van New Order omarmt verschil en kondigt een ware revolutie aan.

Wat voor een revolutie is er volgens de Christelijke theologie nodig om onze relatie met de 'andere' om te vormen tot een begin van een nieuwe samenleving?

Als alternatief kunnen de leerlingen ook over volgende problematiek nadenken.

Wat is de verantwoordelijkheid van een Christen bij het verdedigen van vormen van verschil die worden vervolgd?

<p>I feel the need for harmony And I look around, but it's not what I see I see angry faces looking at me And I want to know what makes them so For this world can be a dangerous place But it's all we got, and it's quite a lot</p> <p>Take a look at yourself You may not be the same as everyone else You're just different, and that's okay We all follow our own way And if you find that they won't listen Then they've got nothing to say So don't get mad and don't feel sad Be a rebel, not a devil (Be a rebel, not a devil)</p> <p>There will come a day When your fear and self-doubt fades away Because you have achieved what you need There's no doubt in your heart Not a care It's a funny affair</p> <p>Take a look at yourself You may not be the same as everyone else You're just different, and that's okay We all follow our own way And if you find that they won't listen Then they've got nothing to say So don't get mad and don't feel sad Be a rebel, not a devil</p>	<p>Ik heb nood aan harmonie En ik kijk rond, maar het is niet wat ik zie Ik zie boze gezichten die me aankijken En ik wil weten wat hen zo maakt Want deze wereld kan een gevaarlijke plek zijn Maar het is alles wat we hebben, en het is best veel</p> <p>Kijk eens naar jezelf Je bent misschien niet hetzelfde als iedereen Je bent gewoon anders, en dat is wel oké We volgen allemaal onze eigen weg En als je merkt dat ze niet willen luisteren Dan hebben ze niets te zeggen Dus word niet boos en voel je niet verdrietig Wees een rebel, geen duivel (Wees een rebel, geen duivel)</p> <p>Er komt een dag dat je angst en zelftwijfel wegebt Omdat je hebt bereikt wat je nodig hebt Er is geen twijfel in je hart Geen zorg Het is bizar</p> <p>Kijk eens naar jezelf Je bent misschien niet hetzelfde als iedereen Je bent gewoon anders, en dat is wel oké We volgen allemaal onze eigen weg En als je merkt dat ze niet willen luisteren Dan hebben ze niets te zeggen Dus word niet boos en voel je niet verdrietig Wees een rebel, geen duivel (Wees een rebel, geen duivel)</p>
---	---

**1.8.4. DIVERSITEIT
VERKENNEN EN
STEREOTYPEN
DOORBREKEN:
KORTFILMS**

Enkele kortfilms zijn interessant om het thema uit te diepen..

De eerste film laat toe met de leerlingen te verkennen hoe een relatie met de 'andere' ons kan bereiken wanneer we stereotypes leren doorbreken.

De tweede film laat leerlingen nadenken over de microcosmos/microkosmos van het ego. Wanneer er hier geen ruimte is voor verschil, worden woede en wanhoop gekweekt.

In de derde film ontdekken de leerlingen dat empathie een fundamentele deugd is voor het samenleven van mensen en dat niet alleen.

Na de vertoning van de geselecteerde film volgt er een begeleide discussie.

1. Jafar: https://youtu.be/OWe_omalyE0
2. My Brother: <https://www.youtube.com/watch?v=kJ01IGOqnVc>
3. Pet Shop: <https://www.youtube.com/watch?v=cRhbtOjAv0c>

1.9 VERKLARENDE WOORDENLIJST

Verduidelijking van theologische terminologie en informatie over de historische personen en plaatsen in het boek.

Klein-Azië: het schiereiland Anatolië in het huidige Turkije. Het was een kruispunt van culturen en een ontmoetingspunt van migrerende stamstammen en volkeren die van Oost naar West trokken en omgekeerd. Het Hellenisme bloeide daar van ongeveer 1200 v chr.Chr. tot 1922 met de verdrijving van Griekse Christenen

Basil de Grote: een van de grote Vaders van de Christelijke kerk en een van de drie hiërarchen. Hij werd geboren in 330 in Caesarea, Cappadocië in Klein-Azië. Hij studeerde retoriek, filosofie, astronomie, meetkunde, geneeskunde en natuurkunde in Athene. Hij leefde vijf jaar als asceet in de woestijn van de Pontus, totdat hij bisschop van Caesarea werd. Als bisschop richtte hij een aantal instellingen op voor de zorg voor armen en zieken. Gedurende zijn korte leven heeft hij gestreden voor de eenheid van de Christelijke kerk. Zijn werken zijn onderverdeeld in dogmatische, anti-ketterse, ascetische, praktische preken en brieven. Hij stierf op 1 januari 379 op 49-jarige leeftijd en werd met grote eer begraven. Zijn nagedachtenis wordt op 1 januari gevierd door de Orthodoxe Kerk en op 2 januari door Katholieken.

Bloedbroeder: iemand die een broeder-vriend wordt door een ritueel van verbroedering. Op deze manier worden individuen of groepen personen die geen bloedverwantschap hebben, ritueel verenigd in familie verbanden en beloven ze wederzijdse liefde en bescherming. Dit gebruik was tamelijk wijdverbreid in het oostelijke Middellandse Zeegebied.

Diabetes: een chronische ziekte die wordt gekenmerkt door een constant hoge bloedsuikerspiegel

Oecumenisch patriarch: In de orthodoxe kerk wordt de patriarch van Constantinopel de oecumenisch patriarch genoemd. De titel Oecumenisch ("Universalis") werd vroeger ook toegeschreven aan de paus van Rome, maar werd al snel de exclusieve titel van de aartsbisschop en patriarch van Constantinopel, de hoofdstad van de Oost-Romeinse staat (Byzantijnse rijk). De oecumenische patriarch is de eerste onder gelijken ("primus inter pares") van alle bisschoppen van de orthodoxe kerk en zit de bisschoppensynode voor.

Gregorius Nazianze: ook wel bekend als Gregorius de Theoloog. Hij wordt beschouwd als een belangrijk persoon van de kerk en een van de drie hiërarchen. Hij werd in 329 geboren in Arianzus, nabij Nazianzus in Cappadocië. Hij werd tot bisschop gewijd en tot oecumenisch patriarch uitgeroepen. Zijn rijke literaire werk is onderverdeeld in preken, brieven en gedichten. Hij stierf op 25 januari 390, op 61-jarige leeftijd. Zijn nagedachtenis in Oost en West wordt gevierd op 25 januari.

Herberg: Een soort hotel in vroegere tijden; een plaats die tegen betaling accommodatie en voedsel aanbood voor reizigers en hun dieren.

Ioniërs: De Ioniërs waren een van de vier oude Griekse stammen en vestigden zich voornamelijk in Attica, de Egeïsche eilanden en Klein-Azië, in de regio genaamd Ionië. Volgens de mythologie waren de Ioniërs en de rest van de Griekse stammen afstammelingen van Deucalion en Pyrra wiens zoon, Hellen, beschouwd werd als de stamvader van de Griekse (Helleense) stammen. Van de naam Ionia noemden de Turken de Grieken "Yunan" en Griekenland "Yunanistan", aangezien de Ioniërs de eerste stam waren die ze ontmoetten toen ze naar het gebied kwamen.

Jericho: een stad in Judea, 27 km ten noordoosten van Jeruzalem. De weg van Jericho naar Jeruzalem liep op veel plaatsen door woestijn met verschillende afgronden en steile kliffen. Rovers zochten vaak hun toevlucht op zulke plaatsen en gebruikten ze als hun bolwerken. Pelgrims die van Galilea naar Jeruzalem reisden om Pesach te vieren, maakten vaak een laatste stop in Jericho.

Kozani: een stad in West-Macedonië in Noord-Griekenland die bloeide in de 18e eeuw. Kozani heeft nog veel herenhuizen uit die tijd, die een toeristische trekpleister vormen.

Maximus de Belijder: werd geboren in Constantinopel in 580 en ontving een opmerkelijke filosofische en theologische opleiding. Hij was een hooggeplaatste regeringsleider en werd later monnik. Als monnik was hij een centrale figuur in het verzet tegen de ketterijen van zijn tijd. Hij werd verbannen en gemarteld vanwege zijn opvattingen, maar toch belijdde hij (bleef hij trouw aan) de orthodoxie. Hij stierf in 662. De kerk herdenkt hem op 21 januari

Olijfolie: dit bekende product van het persen van olijven was het hoofdvoedsel van de volkeren van de oostelijke Middellandse Zee. Tegelijkertijd vergemakkelijkt het, dankzij de heilzame ingrediënten, een snellere genezing van wonden, waardoor ze zacht en vochtig blijven en pijn wordt voorkomen. Hippocrates, de Griekse arts uit de 4e eeuw v. chr.Chr., beveelt in zijn werk "over zweren" aan "gaas in tweeën gevouwen en bevochtigd met wijn, met daaroverheen schone wol gedrenkt in olijfolie" voor de behandeling van wonden.

Wijn: een product dat in de tijd van Christus dagelijks werd gebruikt door de volkeren van de Middellandse Zee en het Midden-Oosten. Naast consumptie om van te genieten, werd het vanwege zijn alcoholgehalte ook gebruikt voor sterilisatie en zuivering.

1.10 TRANSCRIPT EN DIALOGEN VAN DE VIDEO

Personages

Yiorgos: 13 jarige tiener

Maria: de moeder van Yiorgos

Apostolos: de vader van Yiorgos

Grootvader: de opa van Yiorgos en vader van Apostolos

Arts

Vluchtelingenjongeren

YIORGOS (*Luistert. Blijft schuldig zwijgen. Hij fluistert zwakjes*): Ja, pa.

De telefoon gaat en onderbreekt het gesprek. De moeder neemt op. Het is duidelijk dat het slecht nieuws is. Yiorgos luistert angstig naar het gesprek tussen zijn ouders.

MOEDER: *Apostolos, kom gauw. Er is iets met je vader gebeurd. Hij ligt in het ziekenhuis.*

VADER (*praat over de telefoon*): *Ja, ik begrijp het. We zullen er zijn ... we zullen doen wat we kunnen.*

MOEDER (*met duidelijke bezorgdheid*): *Wat is er gebeurd?*

VADER: *Mijn vader heeft een hartaanval gehad. Hij moet onmiddellijk geopereerd worden en ze hebben ons nodig om bloed te geven voor de operatie. Laten we naar het ziekenhuis gaan.*

MOEDER: *Yiorgos, we vertrekken naar het ziekenhuis. Blijf hier. Ah, God help ons! ...*

SCENE 1

Op een bekend eiland nabij de Griekse grens ervaart de familie - die we al kennen uit een vorige aflevering - moeilijkheden die worden veroorzaakt door de aanwezigheid van honderden vluchtelingen in de lokale gemeenschap. Deze vluchtelingen zijn op het eiland aangekomen en ze leven in geïmproviseerde kampen. De zoon van het gezin, de dertienjarige Yiorgos, zit aan een tafel en maakt zijn huiswerk. Zijn vader kijkt in de woonkamer naar het tv-journaal. Zijn moeder maakt het eten klaar. De deur tussen de twee kamers staat open. We zien Yiorgos op de voorgrond terwijl zijn vader op de achtergrond tv kijkt.

VADER (*bijna roepend*): *Hé, kijk wat hier aan de hand is! Keer op keer landen boten met vluchtelingen en immigranten op ons eiland. Waar zal het allemaal eindigen? Kunnen ze nergens anders heen? Binnenkort zullen we geen Grieks meer horen in de straten.*

MOEDER: *Kalmeer eens wat, Apostolos, Yiorgos is aan het lezen.*

VADER: *Wat zeg je, Maria? Zie je niet dat we een heel ernstig probleem hebben met al die buitenlanders? Ze zijn anders dan wij, we hebben niets gemeen. Wat Yiorgos betreft, ik weet dat hij vrienden heeft gemaakt met kinderen uit het vluchtelingenkamp. Tijd om hier een einde aan te maken, jongen, hoor je me?*

SCENE 2

Yiorgos is alleen thuis. Zijn telefoon gaat. Op het scherm van de gsm verschijnen zijn vrienden uit het vluchtelingenkamp, twee jongens en een meisje, vrolijk kijkend ...

JONGEREN: *Hé, waar ben je, Yiorgos? Wat is er gebeurd? Kom je vandaag?*

YIORGOS (*verdrietig*): *Sorry, jongens, ik kan vandaag niet komen. Mijn grootvader heeft een hartaanval gehad en moet geopereerd worden. Het moet ernstig zijn. Ik heb gehoord dat het ziekenhuis ons vroeg om bloed te geven voor de operatie. Ik ben erg bang, jongens. (Hij barst in tranen uit)*

SCENE 3

Enkele uren later gaan vader en moeder naar de bloeddonatie-afdeling van het ziekenhuis. Ze praten met elkaar.

MOEDER: *Wat bedoel je met "je hebt het aan iedereen verteld en er kwamen maar twee mensen"?*

VADER: *Ik heb iedereen gebeld en gezegd dat we bloed nodig hebben, maar uiteindelijk kwamen alleen Sotiris en Lena.*

MOEDER: *En de rest?*

VADER: *De anderen konden niet.*

MOEDER: *Dus twee eenheden bloed van hen en twee van ons, vier. En hoeveel hebben we nodig?*

VADER: *Minstens acht. Misschien tien.*

MOEDER: *Lieve God, wat zullen we doen?*

Ze bereiken de bloeddonatie-afdeling en zien een lange rij vluchtelingen wachten.

VADER: *Kijk nou, het is verschrikkelijk. Ze komen hier met duizenden en ze vullen ook onze ziekenhuizen.*

De afdeling betredend ...

VADER: *We kwamen om bloed te geven voor mijn vader.*

ARTS: *Maakt u zich geen zorgen, meneer Apostolos. Er zijn al vijftig eenheden bloed beschikbaar voor uw vader.*

VADER: *Houdt u ons voor de gek, dokter? Waar kwamen die vijftig bloedgevers vandaan?*

ARTS: *Ik weet niet waar ze vandaan kwamen, maar daar staan ze geduldig te wachten om bloed te geven voor uw vader.*

De dokter wijst naar de wachtende vluchtelingen en Apostolos wordt sprakeloos achtergelaten, zijn ogen wijd open van verbazing.

SCENE 4

Enkele dagen later. In de ziekenhuiskamer. De grootvader van Yiorgos herstelt na de operatie. Naast hem staan Yiorgos met zijn vader en moeder.

De twee mannen zijn met elkaar in gesprek.

VADER: *Godzijdank, vader, alles is goed verlopen.*

GROOTVADER: *Ja, mijn zoon. Ik voel me al beter. Wat ik echter niet begrijp, is hoe al die vreemde mensen bloed voor mij kwamen doneren.*

VADER: *Het is echt vreemd, maar ik kom er wel achter. Hoe dan ook, ik denk dat ze ons hadden moeten vragen of we bloed van die mensen wilden ontvangen.*

GROOTVADER: *Als die mensen er niet waren geweest, zouden we hier nu niet zo staan praten. Ik weet niet waarom, maar sinds gisteren, toen ik over het bloed hoorde, zit de parabel van de barmhartige Samaritaan in mijn hoofd. Weet je nog? Een Jood wordt beroofd en geslagen. En terwijl hij daar ligt te bloeden, komt een Joodse priester voorbij, maar hij schenkt geen aandacht aan de gewonde man. Dan passeert een joodse leviet, die hem ook negeert. Eindelijk komt er een Samaritaan langs, een man uit een gemeenschap die de Joden vroeger haatten, en hij heeft medelijden met het slachtoffer. Hij maakt zijn wonden schoon en neemt hem mee naar een herberg voor betere zorg. Zie je? Een man die als een vijand wordt beschouwd, helpt hem, terwijl zijn volksgenoten en gelovigen hem laten liggen. Ik vraag me af wie hier de vriend en wie de vijand is? Wie is "de naaste", zoals het evangelie zegt?*

VADER: *Het lijkt mij dat u bang was dat u zou sterven en dat u zich nu tot de religie heeft gewend. Maar ik vraag me af, is het bloed dat ze u gaven veilig? Die mensen zitten vol ziektes.*

GROOTVADER: *We zijn tegenwoordig bang voor onze eigen schaduw, Apostolos! Deze mensen zijn hier nu meer dan een jaar. Het zijn onze medemensen. En ze zijn onze medeburgers geworden. Ze hebben het zeker in mijn geval laten zien, vind je niet?*

VADER: *Ik herken u niet, vader. Hebben we niet gezegd dat al deze mensen een bedreiging vormen en dat ze terug naar hun eigen land moeten gaan?*

GROOTVADER: *Laten we het even rusten, Apostolos. We zitten al zoveel jaren bij het verkeerde eind. Nu hebben we ze leren kennen in ons gemeenschappelijk vaderland: dat van menselijkheid en liefde.*

De vader en moeder van Yiorgos vertrekken.

Yiorgos blijft op de afdeling om zijn grootvader gezelschap te houden. De camera zoomt in ... Grootvader leest een boek in het ziekenhuisbed (misschien wel de Bijbel) en Yiorgos zit naast hem.

YIORGOS: Opa, mag ik u iets vragen?

GROOTVADER: Ja, natuurlijk. Doe maar...

YIORGOS: Wat betekent "bloedbroeders zijn"?

GROOTVADER: "Bloedbroeders" zijn degenen die hun bloed hebben verenigd.

YIORGOS: Hun bloed? Jakkie!

GROOTVADER: Ja, en dus, hoewel ze niet uit dezelfde ouders zijn geboren, behandelen ze elkaar alsof ze echte broers zijn.

YIORGOS: En hoe verenigen ze hun bloed?

GROOTVADER: Ze snijden een snee in de huid van hun handen met een mes en voegen hun wonden samen. Dit is hoe hun bloed wordt gemengd en dit is iets dat hen voor altijd verenigt. Leuk idee, hè?

korte stilte

YIORGOS: Betekent dat, opa, dat u, nu u het bloed van de vluchtelingen in u heeft, een bloedbroeder met hen bent?

GROOTVADER (met een verbaasde glimlach): Hm, daar had ik niet aan gedacht, maar hm ... nou ... ik veronderstel dat je het zou kunnen zeggen ... eigenlijk, waarom niet?

Nog een moment stilte, grootvader en Yiorgos kijken elkaar aan

GROOTVADER: Weet je iets, mijn jongen? Enige tijd geleden bladerde ik door je schoolboek over religie en las ik iets van St. Gregorius de Theoloog. Hij zei dat alle mensen een goddelijk zegel hebben en dat wij allemaal, in de liefde van Christus, één worden. Hij zei ook dat alle discriminatie tot de oude wereld behoort, de wereld die christenen hebben achtergelaten. Toen ik het las, vond ik het helemaal niet leuk. Ik sloot het boek, en ik was een beetje boos. Ik kon me niet voorstellen hoe diep ik verbonden was met deze oude wereld ...

YIORGOS: Weet u wat ik denk, opa? Na wat er is gebeurd, is het goed dat ik u en niet papa heb gevraagd wat het betekent om 'bloedbroeders' te zijn. Ik ben bang dat papa met me zou spotten.

GROOTVADER: (lachend) Ik denk dat je gelijk hebt. Je vader heeft wat meer tijd nodig om zulke vragen nuchter te kunnen beantwoorden. Laten we hem de tijd geven, niet? Wat denk je ervan?

YIORGOS: (speels lachend) Ja ... natuurlijk ... Laten we wachten tot hij volwassen wordt!

De scène wordt afgesloten met grootvader en kleinzoon die samen hartelijk lachen om hun grapje.

1.11 REFERENCES

In deze lijst zijn ook de referenties opgenomen die gebruikt werden bij de voorbereiding van dit project. Referenties naar kunst en muziek zijn een meerwaarde die de leerlingen kunnen stimuleren tot een actieve lesdeelname.

1.11.1 Boeken

The Holy Bible, Old and New Testament, translated from the original texts, Athens: Hellenic Bible Society, 1997 [Η Αγία Γραφή, Παλαιά και Καινή Διαθήκη, Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Αθήνα: Ελληνική Βιβλική Εταιρία, 1997]

Anastasios (Yannoulatos), Archbishop of Tirana, *God manifested in flesh*, Athens: Maistros, 2006 [Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Θεός εφανερώθη εν σαρκί, Αθήνα: Μαΐστρος, 2006]

Anastasios (Yannoulatos), Archbishop of Tirana: *Co-existence: Peace, Nature, Poverty, Terrorism, Values*. Athens: Armos, 2015 [Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Συνύπαρξη: Ειρήνη, φύση, φτώχεια, τρομοκρατία, αξίες, Αθήνα: Αρμός, 2015]

Bartholomew, the Ecumenical Patriarch, "Abandon indifference and cynicism", interview commenting the Papal Encyclical *Fratelli tutti*, 23.10.2020 [Βαρθολομαίος (Οικουμενικός Πατριάρχης): "Εγκαταλείψτε την αδιαφορία και τον κυνισμό", συνέντευξη σχολιάζοντας την Παπική Εγκύκλιο *Fratelli tutti*]. Retrieved in October 23, 2020 from <https://fanarion.blogspot.com/2020/10/fratelli-tutti.html>

Basil the Great, On charity, oration d, PG 32, 1160D-1161A. [Βασίλειος ο Μέγας. Περί ελεημοσύνης λόγος δ', PG 32, 1160D-1161A.]

Anthony Bloom (Metropolitan of Sourozh), *God and Man*, London: Darton, Longman & Todd, 2004 [Bloom, Anthony, Προσευχή και Αγιότητα. Μτφρ. Β. Αργυριάδης, Αθήνα: Εν πλω, 2011].

Ignatius (Georgakopoulos), Metropolitan of Demetrias, "When St. Nicholas asked Kosmas to open the church for the refugees", Newspaper "Demokratia", Nov. 7, 2015, retrieved on November 13, 2020 from <https://bit.ly/3s5QRYV>

Kapuscinski, Ryszard, *Ten inny*, Krakow; Wydawnicto Znak, 2006 [Καπισίνσκι, Ρ., Ο Άλλος, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011]

Karavidopoulos, I., *Introduction to the New Testament*, Thessaloniki: Pournaras, 1991 [Καραβιδόπουλος, Ιω. (1991). Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 1991].

Karavidopoulos, I., *Bible Studies*, Thessaloniki: Pournaras, 1995 [Καραβιδόπουλος, Ιω. Βιβλικές Μελέτες, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 1995]

Maximus the Confessor, "Four hundred texts on love", in *The Philokalia: The Complete Text*, edited by G. E. H. Palmer, Philip Sherrard & Kallistos Ware, London: Faber & Faber, 1983-1995 [Μάξιμος Ομολογητής, "Πρώτη εκατοντάδα κεφαλαίων περί αγάπης" στο Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικίων, μτφρ. Α. Γαλίτης, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη: Το περιβόλι της Παναγίας, 1991].

Nikolaos, Metropolitan of Mesogea & Lavreotiki, "From the daily to the Godly". Athens: En plo, 2008, [Νικόλαος, Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής. Από το καθ' ημέραν στο καθ' ομοίωσιν, Αθήνα: Εν πλω, 2008]

Parakonstantinou, M., *My grandmother Rousa*, Athens: Estia, 1997 [Παπακωνσταντίνου, Μ., Η γιαγιά μου η Ρούσα, Αθήνα: Εστία, 1997].

Papathanassiou, Athanassios, My God, a foreigner. Texts on a truth “down on the street”, Athens: En plo, 20085 [Παπαθανασίου, Αθανάσιος, Ο Θεός μου ο αλλοδαπός. Κείμενα για μιαν αλήθεια που είναι “του δρόμου”, Αθήνα: Εν πλω, 20085].

Papathanassiou, Ath. – Koukounaras Liangis M. Lessons of Christian Ethics for C Class of Ecclesiastic Lyceum, Athens: Ministry of Education, 2020 [Παπαθανασίου, Αθ. – Κουκουνάρας Λιάγκης Μ. (2020). Θέματα Χριστιανικής Ηθικής, Γ' Εκκλησιαστικού Λυκείου, Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2020].

Papathanassiou, Ath. N., The rupture with zero. Shots of political theology, Athens: Armos, 2015 [Παπαθανασίου, Αθ. Ν., Η ρήξη με το μηδέν. Σφηνάκια πολιτικής θεολογίας, Αθήνα: Αρμός, 2015].

Ramfos, St. Jesus' secret, Athens: Armos, 2006 [Ράμφος, Στ., Το Μυστικό του Ιησού, Αθήνα: Αρμός, 2006].

1.11.2 Kunst en kortfilms

Vincent van Gogh, De barmhartige Samaritaan, 1889

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vincent_Willem_van_Gogh_022-2.jpg

Paula Modersohn-Becker, De barmhartige Samaritaan,

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paula_Modersohn-Becker_005.jpg

Rembrandt, De barmhartige Samaritaan, 1638

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Rembrandt_Harmensz._van_Rijn_033.jpg

Aimé Morot, De barmhartige Samaritaan, 1880,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7901316>

De barmhartige Samaritaan, detail uit Codex Purpureus Rossanensis fol-7v <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/RossanoGospelsFolio007vGoodSamaritan.jpg>

New Order, “Be a rebel” (tekst/muziek: New Order):

https://www.youtube.com/watch?v=f6E6ugW7TOo&ab_channel=neworder

Provincie Iudea in de eerste eeuw, opgehaald van

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:First_century_ludaea_province.gif

Kortfilms

Jaffar: https://youtu.be/OWe_omalyE0

My Brother: <https://www.youtube.com/watch?v=kJ01IGOqnVc>

Pet Shop: <https://www.youtube.com/watch?v=cRhbtOjAv0c>

Links for works of art retrieved on Nov. 13, 2020.

Apostolos Barlos, MTh (Aristoteles Universiteit van Thessaloniki, Griekenland). Voormalig godsdienstleerkracht en onderwijsadviseur voor middelbaar onderwijs, instructeur levenslang leren, auteur van leerboeken voor godsdienstonderwijs op secundair niveau, medewerker voor Religieus Onderwijs in Volos Academie voor Theologische Studies.

Christos Fradellos, Mth (Kapodistrisch en nationale Universiteit van Athene - Griekenland, Neapolis Universiteit van Paphos - Cyprus), godsdienstleerkracht., auteur van het boek Islamic Orders in the Ottoman Crete, medewerker voor Religieus Onderwijs in Volos Academie voor Theologische Studies.

Vaso Gogou, BA in theologie en geschiedenis (Universiteit van Athene, Griekenland). Voormalig godsdienstleerkracht, leerkracht cultuur en esthetiek, instructeur levenslang leren, auteur van leerboeken voor godsdienstonderwijs op secundair niveau, medewerker voor Religieus Onderwijs in Volos Academie voor Theologische Studies.

Maria Anna Tsintsifa, Master in Intercultureel Onderwijs (Vrije Universiteit, Berlijn, Duitsland), Master in Speciaal Onderwijs (Frederick University, Cyprus). Leerkracht Griekse Literatuur, medewerker voor Religieus Onderwijs in Volos Academie voor Theologische Studies.

Nikolaos Tsirevelos. PhD (Aristoteles Universiteit van Thessaloniki, Griekenland). godsdienstleerkracht, hoogleraar godsdienstonderwijs en godsdienstwetenschappen (afdeling Primair Onderwijs, Universiteit van Thessalië, Volos), gastdocent christelijk onderwijs (afdeling Theologie en Cultuur, "Logos" Universiteit, Tirana, Albanië), medewerker voor Religieus Onderwijs in Volos Academie voor Theologische Studies.

EDUC8 Consortium

Dit boek is gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid - Politie van de Europese Unie.

9 789464 449099 >